

Caroline Masiulytė-Paliulienė: „Esu mažas tiltas tarp Lietuvos ir Prancūzijos kultūrų“

*Pokalbis su vertėja, visuomenės veikėja ir J. Masiulio knygyno Panevėžyje savininke **Caroline Masiulyte-Paliulienė**. „Pašnekovė“[\[1\]](#) gimė 1949 m. Paryžiuje, augo lietuvių ir patriotizmą puoselėjančioje aplinkoje. Lietuviškos tapatybės formavimosi procese pašnekovei ypač svarbūs buvo vizitai į dar sovietų okupuotą Lietuvą 1977 m. ir 1978 m. bei aktyvus įsijungimas į Prancūzijos lietuvių bendruomenės veiklą. Nepriklausomybės atkūrimas 1990 m. Kovo 11 d. sudarė sąlygas grįžti į Lietuvą. Tai pašnekovės šeima padarė 1994 m., pamažu ir vėl įleisdama šaknis Lietuvoje.*

Ponios Karolinos pasakojimas įdomus daugeliu aspektų. Jis primena mums, kad migracija iš Lietuvos vyko jau XIX a. antroje pusėje, kad geresnio gyvenimo buvo ieškoma ne tik Vakaruose, bet ir Rytuose, kad Paryžius buvo ir yra svarbus lietuvių išėivijos centras. Skaitydami šį tekstą, sutiksime tokias asmenybes kaip diplomata Eduardą Turauską, lietuvių katalikų misijos Prancūzijoje ir Belgijoje vadovą kun. Joną Petrošį, aktorių ir teatro režisierių Juozą Miltinį ir kt.

Interviu rengė Nacionalinės bibliotekos Adolfo Damušio demokratijos centro darbuotoja dr. Ilona Strumickienė ir VU Istorijos fakulteto studentė Karolina Gentvilaitė.

Miela Karolina, gal galėtumėte trumpai papasakoti Jūsų šeimos migracijos istoriją?

Iš tiesų tai būtų šimto metų migracijos tarp Lietuvos ir Prancūzijos istorija.

Pirmoji mano šeimos (iš mamos pusės) emigracija įvyko iš Kupiškio-Moškėnų regiono į Sankt Peterburgą. Po XIX a. sukilimų, uždarius Vilniaus universitetą[2], uždraudus lietuvišką spaudą[3], mano prosenelis Jonas Jurgelionis norėjo, kad vaikai galėtų mokytis, nors ir rusų kalba, todėl susirado darbą Sankt Peterburgą (katalikiškoje kanceliarijoje). Bet kiekvieną vasarą jie grįždavo į savo sodybą Lietuvoje. Mano promočiutė Marijona Jurgelionienė buvo daraktorė[4], dirbo su kunigu Jonu Katele[5]. Mano močiutė Elena Jurgelionytė ir jos būsimas vyras iš Pumpėnų Jurgis Jankauskas susitiko Sankt Peterburge. Pastarasis buvo išmokęs virėjo amato iš prancūzų virėjų Sankt Peterburge. Jis su prancūzais šefais dirbo *Marmuro rūmuose*[6] pas caro brolių. O po *kruvinojo sekmadienio*[7] jis sutiko dirbti virėju vienam Rusijos imperijos sargybos karininkui, nusprendusiam emigruoti į Prancūziją. Tokiu būdu mano senelis 1905 m. atsidūrė Paryžiuje. Čia gimė ir trys jo dukterys – Elena (1906 m.), Angelė (1912 m.) ir Birutė (1920 m.).

Po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1918 m., mano senelių šeima galiausiai galėjo pasidžiaugti būvimu lietuviais. Kai atvyko į Paryžių 1905 m., nenorėdami būti priregistruoti kaip rusai, jie pasakė, kad atvyko iš Lenkijos. Mano mama pasiliko pavardę *Yankowski*. Vėliau mano tetos Elenos būsimo vyras Eduardas Turauskas[8] sutvarkė tetos metriką ir pakeitė mergautinę pavardę į *Jankauskaitę*. Mano teta Elena su Lietuvos diplomatu E. Turausku, kuris studijavo Sorbonos universitete teisę, susipažino Paryžiuje 1926 m. Jie susituokė Telšiuose ir liko gyventi Lietuvoje. Tai buvo mano šeimos grįžimo į Lietuvą pradžia. Mano mama Angelė Jankauskaitė Paryžiuje ištekėjo už Jono Masiulio, iš Panevėžio į Prancūziją atvykusio studijuoti ekonomikos. Jie išvyko į Lietuvą 1932 m. Mano močiutė ir teta Birutė sekė paskui juos, palikdamos Paryžių. O senelis liko dirbti lordo Cholmondeley virėju Londone, bet reguliariai atvykdavo į Lietuvą aplankyti savo šeimos.

Mano teta Elena jau nuo 1940 m. balandžio buvo Šveicarijoje, laukdama savo vyro, paskirto Tautų Sąjungos atstovu Šveicarijoje, atvykimo. E. Turauskas iš Lietuvos pabėgo 1940 m. birželio 15 d. 1940 m. liepos pabaigoje mano tėvai su dviem vaikais (Petru ir Silvija), mano močiute ir teta Birute (busima Prapuolenienė, Leono Prapuolenio[9] žmona), pabėgo į dabartinį Jagoczany kaimą[10], atsidūrė pabėgėlių stovyklose, paskui Berlyne, o tada prie Šveicarijos sienos Prancūzijoje. Jie ten gyveno dvejus metus, o 1942 m. važiavo į Paryžių.

Mano tėvelis 1944 m. prisijungė prie *Légion Etrangère*[11]. Svetimšalių legiono ir laisvųjų prancūzų pajėgų gretose jis kovojo iki Prancūzijos išlaisvinimo. Tapęs

BBC[12] žurnalistu, 1955 m. jis turėjo palikti šeimą. Mano mama su keturiais vaikais (brolis Laurynas gimė 1944 m., aš gimiau 1949 m.) pasiliko Paryžiuje, o tėvelis išvyko dirbti į Angliją. 1987 m. ištekėjau už Arūno Paliulio[13] – lietuvio, gimusio prie Niujorko. 1994 m. persikėlėme gyventi į Lietuvą, kartu su mūsų dukra Lina.

Kas Jūsų šeimoje buvo Lietuva? Ar buvo pagalvojama, pasvajojama apie grįžimą?

Paryžiuje dėdė Turauskas, padedamas tetos, vykdė nuolatinę politinę veiklą, siekdamas užtikrinti, kad Lietuva, tuomet nušluota nuo politinio žemėlapio, nebūtų pamiršta. Dėdė dalyvavo nesuskaičiuojamose demonstracijose, konferencijose, rašė laikraščiuose. Mano tėvelis Anglijoje rašydavo straipsnius į *Europos lietuvį*[14]. Mūsų motina jautė nuolatinę nostalgiją *prarastam rojui* ir sutapatino savo liūdesį su Oskaro Milašiaus[15] poezija. Jau būdama ketverių metų deklamuodavau jo poeziją. Vokietijos okupacijos metu (1941-1944 m.) Lietuvoje buvo skaudžių epizodų. Mano močiutė Elena Jankauskienė ir teta Birutė labai norėjo grįžti į Lietuvą. Jos sužinojo, kad vokiečiai leidžia pabėgėliams grįžti. Močiutė labai norėjo grįžti pas savo mamą ir padėti savo mylimam broliui – medicinos daktarui Antanui Jurgelioniui[16] bei visai šeimai. E. Turauskas bandė jas atkalbėti nuo tokio veiksmo, mat netekęs atstovo posto prie Tautų Sąjungos, jis ėmė dirbti *Raudonajame Kryžiuje*[17] ir diplomatiniais kanalais gaudavo informacijos, kurios kiti nežinojo. Pavyzdžiui apie Štuthofą[18] stovyklą. Dėdė puikiai suvokė, kad grįžimas į Lietuvą prilygtų savižudybei. Nenuostabu, kad jis bandė mano močiutę ir tetą atkalbėti nuo grįžimo į Lietuvą ir jam pavyko. Aš vis dar turiu laiškus, kuriuos Turauskas parašė uošvei, bandydamas atkalbėti nuo grįžimo.

Nusileidus *geležinei uždangai*, niekas jau nebegalvojo apie galimą sugrįžimą. Tiesioginiai ryšiai su Lietuva atsinaujino, kai tokios asmenybės kaip Algirdas Julius Greimas[19], ėmė vykti į Lietuvą. Jis vis sakydavo: „mūsų broliai lietuviai turi kvėpuoti, mes turime atvykti iš Vakarų ir palaikyti juos intelektualiai“. Kita vertus, Paryžiuje buvę Lietuvos diplomatai (ir mano dėdė Turauskas) nuolat, o ypač per Vasario 16-osios šventes, kartodavo, kad sovietų okupacija nebus amžina, nes ji pagrįsta melu. Bet mes paauglystėje tuo netikėjome, manėme, kad tai utopija.

Ar Jūsų šeima palaikė ryšius su Lietuvoje gyvenusiais giminaičiais,

artimaisiais? Turiu omenyje laiškus, siuntinius, keliones.

Mano močiutė be paliovos rašė savo Lietuvoje likusiai šeimai. Iš pradžių gaudavo juodu rašalu cenzūruotus laiškus. Teko išmokti suprasti laiškuose pateiktas metaforas. Pavyzdžiui, „jei prisimeni Jono sūnų, kuris gyveno netoli mūsų, jis negrižo, nei jo dukra. Geriau neatvažiuokite, baisiai lyja pas mus“ ir pan. Tokiu būdu Lietuvoje likusi šeima bandė paaiškinti, kas mirė, kas dingo be žinios ar negrižo iš Sibiro. Mama ir močiutė, skaitydamos šiuos laiškus, bandydavo atspėti kas turima omenyje, bijojo, daug verkė.

Mano tėvas, gyvendamas Anglijoje, buvo pradėjęs nedidelį verslą, siunčiant siuntinius į Lietuvą ir Sibirą. Dažniausiai siunčiamas dalykas buvo šiltas vilnonis audinys. Močiutė siuntė knygas Juozui Miltiniui [20] (jie liko draugais nuo Paryžiaus laikų). Vėliau ir aš jam siusdavau, ir mano tėvas. Mano teta Ona Masiulytė emigravo į JAV ir beveik pusę savo atlyginimo išleisdavo siuntiniams. Daugelį metų pusbroliams Lietuvoje, ji siusdavo drabužių, aspirino ir kitų pirmos būtinybės daiktų.

Kas Jums asmeniškai buvo Lietuva (paauglystėje, jaunystėje)?

Užaugau su mama ir močiute Paryžiuje. Vaikystėje Lietuva man atrodė kaip prarastasis rojus – liūdesio, išsiskyrimo ir nostalgijos šaltinis. Mačiau, kaip močiutė liūdėjo, kai sužinojo, kad daugiau nebepamatys savo mamos. Prosenelės nuotrauka kabėjo virš jos lovos mūsų bendrame kambaryje. Mačiau kaip ji nuolat ir daug rašydavo, kaip stebėdavo paštininką, kaip tikėjosi naujienų, o taip pat, kaip kiekvieną vakarą meldėsi už visus likusius Lietuvoje. Klūpojau ir aš šalia jos ...

Mama pasakojo apie nuostabią gamtą, lietuviškos vasaros medaus kvapą. Per ją įėjo į mane O. Milašiaus poezija. Ji pažinojo Milašių dar paauglystėje Paryžiuje. Ir galiu pasakyti, kad ši nostalgiška išsiskyrimo ir vienatvės poezija mane lydėjo visą gyvenimą.

Mane tiesiogine to žodžio prasme užaugino Paryžiaus lietuvių bendruomenė. Misijos[21] vadovas buvo kunigas Jonas Petrošius[22]. Jis buvo *lietuvių žvejas*, kaip šventasis Petras buvo žmonių žvejas. Kunigas Petrošius įskiepijo mums patriotizmo sampratą – dalyvaudavome demonstracijose už Lietuvą, su tautinių šokių grupe apvažiavome visą Prancūziją, rengėme protesto piketus prie sovietų ambasados. Kunigas siuntė mus į Pasaulio lietuvių jaunimo kongresus[23],

privertė rašyti *Amnesty International*[24] atvirukus Permėje ir gulaguose laikomiems Lietuvos politiniams kaliniams. Pavyzdžiui, Baliui Gajauskui[25], kunigui Alfonsui Svarinskui[26] ir kt. Kiekvieną mėnesį jis organizuodavo Šv. Mišias ir pietus. Jo nuopelnas yra toks didžiulis, kad mes niekada negalėsime jam atsidėkoti. Man jis buvo lyg dvasios tėvas. Tai jis davė man perskaityti Nijolės Sadūnaitės[27] „Šypseną gulage“. Kun. Petrošiaus veikiami su Jean-Christophe Mončiu[28] 1987 m. Paryžiuje sukūrėme spektaklį „Aušros vartai - La Porte de l'Aurore“. Nors aš nemokėjau lietuviškai, bet gyvenau lietuvybe. Reikia pabrėžti šį paradoksą. Tai turėtų suteikti vilties visiems emigrantams, kurie ilgisi Lietuvos, nors ir nekalba lietuviškai. Norintys išmokti lietuvių kalbą, gali ją išmokti.

Kada pirmą kartą atvykote į Lietuvą? Kokie buvo išpūdžiai?

Tėvelis mudu su broliu 1977 m. liepos mėnesį nusivežė į Lietuvą. Tai buvo lūžis mano gyvenime. Supratau, kad čia turėjau gyventi, kad viskas man čia tinka. Lyg pati žemė mane *pašaukė*. Ši kelionė buvo šokas, tarsi *apreiškimas*. Pasijutau tarsi visiškai rekonstruota.

Mano mylima šeima buvo tokia dėmesinga. Pagaliau pažinau tuos, kurie grįžo iš Sibiro. Su visais užmezgiau gilų ryšį. Nuo šios kelionės susikūriau savo konkrečią ir „asmenišką Lietuvą“. Dar kartą lankiausi Lietuvoje 1978 m. Vilniaus universiteto rektorius Jono Kubiliaus[29] suorganizuotose kursuose išėivijos studentams. Be abejo, supratau, kad Lietuva yra okupuota, mačiau kolūkių kviečių jūras, mačiau, kaip žmonėms visko trūksta, kad Vilnius atrodė tarsi bombarduotas prieš mėnesį ir paliktas griuvėsiuose. Tuo metu dar nekalbėjau lietuviškai, bet visi pojūčiai įžengė į mane per kūną, per visus jutimus. Ir tai buvo labai galinga. Galiu sakyti, kad Lietuva buvo tarsi esybė, tarsi žmogus ir ji man pasakė: lik su manimi, čia tavo vieta.

Kada apsisprendėte, kad norite nuolat gyventi Lietuvoje? Kokie buvo šio sprendimo motyvai? Kaip tai vertinate - kaip „sugrižimą“ ar „atvykimą“?

Po vizitų 1977 ir 1978 m. Lietuva tapo mano kasdienybės Paryžiuje dalimi. Nepavyko atsiliepti į J. Miltonio kvietimą atvykti ir vaidinti jo teatre Panevėžyje. Jis norėjo, kad atvažiuočiau ir vaidinčiau prancūziškai, bet negavau leidimo. Tęsiai aktorės karjerą Paryžiuje per televiziją. Tada sutikau Arūną, kuris atvyko dirbti į Paryžių, į vieną Prancūzijos grūdų įmonę. Kartu su juo ėmėme važinėti į Lietuvą skirtingais metų laikais. Vėliau nusprendėme čia praleisti bent metus. Mano

likimas mane visiškai pasivijo susigražinus Panevėžyje šeimos knygyną. Jis tėveliui buvo gražintas 1992 m. Tai buvo tas pats knygynas, kurį 1905 m. įkūrė mano senelis – knygnešys Juozas Masiulis[30].

Asmeniškai manau, kad savo vietą radau būdama *mažu tiltu* tarp Lietuvos ir Prancūzijos kultūrų. J. Masiulio knygynas vienu metu turėjo net keturis knygynus. Prancūzų institute Vilniuje man pavyko sukurti „Librairie Française“ – prancūzišką knygyną. Į prancūzų kalbą išverčiau Kristijono Donelaičio „Metus“ (išleido „Classiques Garnier“ leidykla[31]) ir Valdo Papievio „Eiti“ („Un Morceau de ciel sur terre“, 2020 m. išleido „Éditions Le Soupirail“ leidykla).

Jau dešimt metų vadovauju prancūziškai kalbančiai teatro trupei *Komsa*[32]. Vis dar vaidinu prancūziškai. Per Frankofonijos mėnesį (2019 m. kovą) Nacionalinio teatro studijoje Vilniuje pristatėme „Ferdinand Brun“, o 2020 m teatre „Meno fortas“ – Eugenijaus Ionesco[33] pjesę „Dviejų kliedesiai“ (režisavo Olga Simonova). Planuojame ten pat šią pjesę vaidinti ir šių metų birželio mėn.

Taip pat esu asociacijos „Lituanie France“ prezidentė. Niekada nebūsiu tikra lietuvė, kaip niekada nebuvau tikra prancūzė. Bet aš su tuo visiškai susitvarkiau. Mūsų dukra yra lietuviškesnė už mus, ji yra ištekėjusi už tikro lietuvio, gyvena Lietuvoje. Gyvenimas tęsiasi, mūsų šeima vėl įleido šaknis Lietuvoje.

[1] Dėl pandemijos laikotarpio apribojimų interviu atliktas susirašinėjimo būdu.

[2] Dėl profesorių ir studentų dalyvavimo 1831 m. sukilime caro Nikolajaus I įsakymu 1832 m. Vilniaus universitetas buvo uždarytas ir neveikė iki 1919 m.

[3] Turimas omenyje spaudos lietuvių kalba (lotyniškais rašmenimis) draudimas, galiojęs 1864 – 1904 m.

[4] *Daraktorius* – slapta steigtų ir išlaikytų kaimo mokyklų mokytojas.

[5] Jonas Katelė (1831-1908) – kunigas, švietėjas, daraktorius, draudžiamosios lietuviškos spaudos platinimo ir slaptųjų lietuviškųjų vakarų ir lietuvių mokyklų organizatorius.

[6] *Marmuro rūmai* – Rusijos imperatorių rezidencija Sankt Peterburge, Rusijoje. Viena žymiausių lankytinų vietų, įsikūrusių palei Nevos krantinę šalia Žiemos

rūmų ir Vasaros sodo.

[7] *Kruvinasis sekmadienis* -1905 m. vykęs darbininkų eitynių Sankt Peterburge sušaudymas prie Žiemos rūmų. Darbininkai norėjo įteikti imperatoriui Nikolajui II peticiją su reikalavimais pagerinti darbo sąlygas, sušaukti Steigiamąjį susirinkimą, suteikti žodžio, spaudos, sąžinės laisvę. Taikių darbininkų apšaudymas papiktino Rusijos visuomenę, pakirto daugelio rusų pasitikėjimą imperatoriumi. Surengta demonstracija buvo postūmis 1905 m. [Rusijos revoliucijai](#) kilti.

[8] Eduardas Turauskas (1896-1966) – lietuvių žurnalistas, politikas, diplomatas, teisininkas. Prsidėjo prie [Katalikų veikimo centro](#) organizavimo. Nuo 1947 m. gyvendamas Paryžiuje, įsitraukė į [Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto](#), [ALT](#) veiklą, rūpinosi, kad Lietuvai būtų atstovaujama tarptautinėse organizacijose. Bendradarbiavo *Amerikos balso*, *Vatikano radijo* stotyse.

[9] Leonas Prapuolenis (1913-1972) – ekonomistas, antisovietinio ir antinacinio pasipriešinimo dalyvis, vienas iš 1941 m. birželio sukilimo vadovų, JAV lietuvių visuomenės veikėjas.

[10] Lenk. Jagoczany (vok. *Jagotschen*, 1938-1945 vadinosi *Gleisgarben*) – kaimas Varmijos Mozūrų vaivadijoje, Lenkijoje.

[11] *Légion Etrangère* – svetimšalių legionas – Prancūzijos sausumos pajėgų dalis. Svetimšalių legionas įkurtas 1831 m. vykdyti kolonijinius karus Afrikoje ir Azijoje.

[12] The British Broadcasting Corporation (BBC) – didžiausias pasaulio transliuotojas, įsikūręs Jungtinėje Karalystėje. Veikia nuo 1922 m.

[13] Arūnas Paliulis – Karolinos Masiulytės-Paliulienės sutuoktinis. Gimęs ir augęs Jungtinėse Amerikos Valstijose, Niujorke.

[14] *Europos lietuvis* – Didžiosios Britanijos lietuvių mėnesinis leidinys, ėjęs 1947–2013 (iki 1992 Londone, 1992–95 Vilniuje, nuo 1996 Nottinghame, vėliau Londone).

[15] Oskaras Milašius (pranc. Oscar Vladislas de Lubicz-Milosz) (1877-1939) – lietuvių poetas, rašęs prancūzų kalba, diplomatas. 1919 m. Lietuvos vyriausybės paskirtas Lietuvos delegacijos Paryžiaus taikos derybose sekretoriumi. 1920–1925 m. oficialus Lietuvos atstovas Prancūzijoje, 1925–1938 m. Lietuvos atstovybės

Paryžiuje patarėjas.

[16] Antanas Jurgelionis (1894-1976) - lietuvių kūno kultūros ir sporto organizatorius, medicinos mokslų daktaras, nepriklausomybės kovų dalyvis. Sporto medicinos ir gerontologijos pradininkas, tautinės kūno kultūros sistemos kūrėjas.

[17] *Raudonasis Kryžius* - tarptautinė visuomeninė organizacija, įkurta 1863 m. Ženevoje. Tikslas - kovoti su ligomis, rengti slaugytojus, organizuoti donorus, gyventojus mokyti sanitarijos ir higienos pradžiamenų, per karą padėti sergantiems ir sužeistiems kariams, padėti nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių.

[18] Štuthofas- nacių koncentracijos stovykla, veikusi 1939-1945 m.

[19] Algirdas Julius Greimas (1917-1992) - lietuvių ir prancūzų semiotikas, mitologas, kalbininkas. Nacių okupacijos laikotarpiu dalyvavo Lietuvos antinaciniame pasipriešinime. Dalyvavo lietuvių išėivių politinėje veikloje. Nuo 1965 m. Paryžiuje vadovavo semiolingvistinių tyrimų seminarui, kurio pagrindu susiformavo Paryžiaus semiotikos mokykla. Pirmą kartą Lietuvoje jis lankėsi 1971 m.

[20] Juozas Miltinis (1907 - 1994) - lietuvių aktorius, teatro režisierius, pedagogas. 1931 m. Kaune baigė Valstybės teatro Vaidybos mokyklą. 1931-1932 m. Valstybės teatro Šiaulių skyriaus aktorius. 4 dešimtmetyje mokėsi [Ch. Dullino](#) teatro studijoje Paryžiuje, vaidino prancūzų kino filmuose. 1940 m. įkurtame Panevėžio dramos teatre iki 1980 m. buvo šio teatro meno vadovas, vyriausiasis režisierius.

[21] Misija - katalikiška organizacija, vadovaujama kapeliono. Pradėjo kurtis išėivijoje XIX a. pab., prasidėjus masinei lietuvių emigracijai į Vakarų. Misijos tikslas - siekti išlaikyti tikėjimą ir religines tradicijas, burtis į savišalpos draugijas, kurti savo religinę bendriją ir išlaikyti bažnyčios pastatą ir kunigus išėivijoje.

[22] Jonas Petrošius (1921 - 2009) - lietuvių kunigas, Popiežiaus garbės prelatas, visą savo kunigiškąjį gyvenimą tarnavęs Prancūzijos lietuvių katalikų sielovadai. 1955 - 2002 m. vadovavo lietuvių katalikų misijai Prancūzijoje ir Belgijoje. Buvo ilgametis Prancūzijos lietuvių bendruomenės valdybos ir tarybos pirmininkas.

[23] Pasaulio lietuvių jaunimo kongresas - aukščiausias Pasaulio lietuvių jaunimo

sajungos (PLJS) organas. PLJS - pasaulio lietuvių visuomeninė, kultūrinė, švietimo ir mokslo organizacija, vienijanti už Lietuvos ribų gyvenantį lietuvių ir lietuvių kilmės jaunimą. Įkurta 1972 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tikslas - ugdyti išėivių tautiškumą, stiprinti lietuvišką identitetą, įkvėpti jaunimą tapti aktyviais lietuvių bendruomenės užsienyje nariais.

[24] *Amnesty International* (liet. Tarptautinė amnestija) - tarptautinė nevyriausybinė žmogaus teisių gynimo organizacija. Įkurta 1961 m. Londone. Tikslas - ginti asmenis, persekiojamus dėl politinių ir religinių įsitikinimų, panaikinti mirties bausmę, kankinimus ir žiaurų elgesį su kaliniais

[25] Balys Gajauskas (1926-2017) - Lietuvos pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui veikėjas. [1990 m. Kovo 11-osios Akto](#) signataras. Nuo 1945 m. Kaune priklausė pagrindinei pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui organizacijai. 1990-1992 m. [Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo](#) deputatas, 1991-1992 m. komisijos KGB veiklai Lietuvoje tirti pirmininkas. 1992-1996 m. Lietuvos Respublikos Seimo narys.

[26] Alfonsas Svarinskas (1925-2014) - Lietuvos katalikų kunigas, pasipriešinimo sovietų okupaciniam režimui dalyvis, tikinčiųjų ir pilietinių teisių gynėjas. Nuo 1972 m. aktyviai bendradarbiavo Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikoje. 1978 m. su kitais įkūrė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą.

[27] Nijolė Felicija Sadūnaitė (g.1938) - vienuolė, disidentė, tikinčiųjų teisių gynėja, politinė kalinė, Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos daugintoja, platintoja, 1987 m. mitingo prie Adomo Mickevičiaus paminklo Vilniuje organizatorė.

[28] Jean-Christophe Montis (liet. Žanas Kristupas Mončys) (gim. 1954) - aktorius, aktyvus Prancūzijos lietuvių bendruomenės narys, skulptoriaus modernisto Antano Mončio sūnus.

[29] Jonas Kubilius (1921-2011) - matematikas, Vilniaus universiteto rektorius (1958-1991 m.)

[30] Juozas Masiulis (1864-1940) - lietuvių knyginkas, Garšvių knygnešių draugijos narys, artimai bendradarbiavo su draudžiamos lietuvių spaudos platintojais. Pirmojo lietuviško knygyno Panevėžyje įkūrėjas.

[31] Les saisons / James Thomson et Kristijonas Donelaitis; traduction de l'anglais et du lituanien et édition critique par Laurent Folliot, Caroline Paliulis et Nijolė Vaičiulėnaitė - Kašėlionienė, Paris: Classiques Garnier, 2018

[32] *Komsa* - prancūziško teatro trupė Lietuvoje. Įkurta 2009 m.

[33] Eugene Ionesco (1909-1994) - rumunų kilmės prancūzų dramaturgas, vienas iš absurdo estetinės tendencijos pradininkų, XX amžiaus teatro avangardo klasikas.

Šaltinis: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. <https://blog.lnb.lt/lituanistika>